

تاکسون‌های جدید از جنس *Cousinia* sect. *Stenocephalae* Bunge خانواده کاسنی (Asteraceae) از ایران

فریده عطار، هرباریوم مرکزی دانشگاه تهران، دانشکده زیست‌شناسی، پردیس علوم، دانشگاه تهران، تهران، ایران

چکیده

۶ گونه جدید از جنس *Cousinia*، بخش *Stenocephalae* (خانواده کاسنی (Asteraceae)) شامل *Cousinia ginuae* و *C. shahuensis* از منطقه کردستان، *C. kandavanensis*، *C. touchalensis* و *C. minuticapitata* از منطقه تهران و *C. golestanica* از منطقه گلستان شرح داده و تصویر آنها نیز ارائه می‌شود. این گونه‌ها که انحصاری ایران هستند، در ارتباط با صفاتی مانند تعداد گل‌ها در هر کپه، شکل کپه‌ها، کشیدگی برگ‌ها بر ساقه (در طول کوتاه یا بلند) و شکل رویشی آنها در Sect. *Stenocephalae* (بخش استنوسفاله) قرار می‌گیرند. نکاتی نیز درباره رویشگاه‌ها و پراکنش جغرافیایی آنها ارائه می‌شود.

واژه‌های کلیدی: گونه جدید، Sect. *Stenocephalae* (بخش استنوسفاله)، *Cousinia*، ایران

مقدمه

ارتفاعات البرز و زاگرس و قله‌های منفرد نواحی مرکزی ایران هستند. بر اساس فلورا ایرانیکا (Rechinger, 1972) *Cousinia* به ۵۷ بخش تقسیم شده است. بخش *Stenocephalae* دومین بخش بزرگ آن در ایران است که ۲۷ گونه از آن در فلورا ایرانیکا ذکر شده است. در سال‌های اخیر نیز گونه‌های دیگری از این بخش به عنوان گونه جدید شرح داده شده‌اند (Djavadi and Attar, 2006) و تعداد آنها به ۲۹ رسیده است که از این تعداد، ۲۵ گونه انحصاری ایران هستند. گونه‌های بخش *Stenocephalae* بیشتر در ارتفاعات البرز و زاگرس انتشار داشته، به ندرت گونه‌هایی نیز در نواحی نیمه

جنس *Cousinia* یکی از جنس‌های بزرگ خانواده Asteraceae با حدود ۷۰۰ گونه در دنیا است که از این تعداد حدود ۲۴۰ گونه در ایران انتشار دارد (Attar and Ghahreman, 2006). گونه‌های این جنس از عناصر مهم ناحیه ایرانی - تورانی به شمار می‌آیند، به جز گونه‌هایی مانند *C. Winkl. C. gmelini* و *C. chamaepeuce Boiss. C. hablitzi C. A. Mey.* از بخش *Sphaerocephalae* Bunge که در مناطق گذار نواحی ایرانی - تورانی و هیرکانی پراکنده هستند. گونه‌هایی از این جنس متعلق به رویشگاه‌های صخره‌ای

شرح گونه‌های جدید

***Cousinia ginuae* Attar, sp. nov. (Figs. 1 & 7)**

Holotype: Iran. Kurdistan: ca. 50 km N of Sanandaj, between Sarab-e Ghamish village and Kuh-e Chehel Cheshmeh, 46 °, 56'; 35 °, 26'; 2100 m s.l., Assadi 75258.

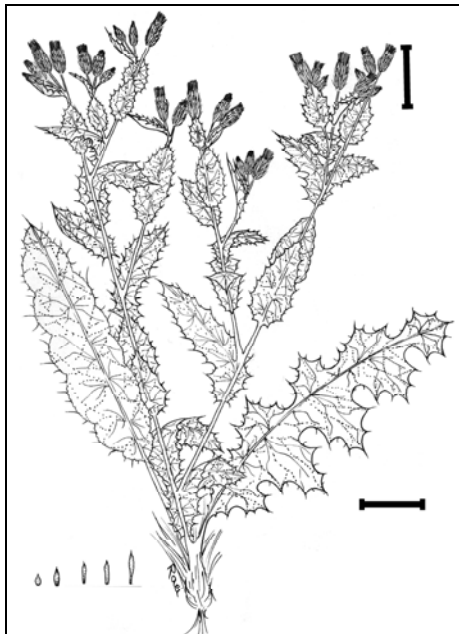
Diagnosis: Perennis, collo residuis petiolorum squarrosos. Caulis lanuginosus. Folia coriacea, discoloria, deccurentia. Capitula 5-6-na, pedicellata, ± 7-flora; involucrem cylindricum; phylla ± 18, 5-seriata, exappendiculata, imbricata; phylla intima paulo prominentia. Receptaculi setae laeves. Corolla flava, ca. 10 mm longa, limbus tubo longior. Antherarum tubus concolor, glaber.

گیاهی چند ساله، با بقایای دم‌برگ‌های خشکیده سال پیش در قاعده. ساقه منفرد، از قاعده منشعب، با کرک‌های سفید پشمی. برگ‌های بن‌رُست به طول ۱۵ و عرض ۶ سانتی‌متر، با دم‌برگ‌هایی به طول ۲/۵ تا ۳ سانتی‌متر؛ پهنک مستطیلی، لوبه‌دار، با دندانه‌های ظریف و خاری در حاشیه به طول ۱ تا ۵ میلی‌متر، دو رنگ، در سطح فوقانی سبز، با کرک‌های تار عنکبوتی تُنک، سطح زیرین سفید - با تار کرک‌های عنکبوتی و پشمی در سطح زیرین؛ رگبرگ میانی سفید و پهن؛ برگ‌های پایین ساقه به طول ۵ و عرض ۲ سانتی‌متر، کشیده بر ساقه؛ برگ‌های میانی ساقه به طول ۶ و عرض ۲ سانتی‌متر، مشابه با برگ‌های پایینی ولی کوچک‌تر، بدون دم‌برگ، کشیده بر ساقه به اندازه ۲ تا ۲ سانتی‌متر؛ برگ‌های بالایی تحلیل رفته، مشابه با بقیه برگ‌ها؛ گل آذین به صورت پانیکولی - دیهیمی، هر شاخه با ۵ تا ۶ کپه. کپه‌ها دم‌گل‌دار، با حدود ۷ گل؛ گریبان به طول تقریبی ۱۲ میلی‌متر و عرض ۵ میلی‌متر، استوانه‌ای، در قاعده گرد؛ برگ‌ها تقریباً ۱۸، بدون زائیده، واقع در ۵ ردیف؛ برگ‌های خارجی تخم‌مرغی، نوک تیز، به طول ۴ و عرض ۱/۵ میلی‌متر؛ برگ‌های میانی

بیابانی می‌رویند. این بخش دارای صفاتی است که آن را از دیگر بخش‌ها متمایز می‌سازد: دوره رویشی گیاه که چند ساله است؛ کپه‌های باریک استوانه‌ای یا تخم‌مرغی؛ تعداد گل‌ها که حداکثر تا ۲۰ است؛ برگ‌های بدون زائیده و همپوش که ممکن است نوک آنها برگشته باشد و برگ‌های کشیده بر ساقه که ممکن است در طول کوتاه یا بلندی به ساقه چسبیده باشند. بر اساس مطالعه جنس *Cousinia* به وسیله مؤلف در طی ۱۵ سال اخیر، تعدادی نمونه جالب از مناطق مختلف ایران جمع‌آوری شد که بعضی از آنها به عنوان گونه جدید شرح داده شدند. تعدادی نیز به عنوان رکورد برای فلور ایران گزارش شدند (Attar and Ghahreman, 2006; Djavadi and Attar, 2006).

در طول مطالعه نمونه‌های هرباریوم TARI برای تهیه فلور ایران (به زبان فارسی) "جنس *Cousinia*"، بعضی نمونه‌ها بر اساس صفات کمی و کیفی از دیگر نمونه‌ها جدا شدند. گونه‌های جدید که به نام‌های *Cousinia ginuae*, *C. kandavanensis*, *C. golestanica*, *C. shahuensis*, *C. minuticephala*, *C. touchalensis* نام‌گذاری شدند، متعلق به مناطق کردستان، گلستان و تهران هستند. برای بعضی گونه‌ها مانند *C. shahuensis* و *C. touchalensis* خوشاوند مشخصی تشخیص داده نشد. صفات متمایز کننده گونه‌ها همراه با مقایسه آنها با گونه‌های خوشاوند هر یک در شرح گونه‌ها ارائه شده است. بنابراین، بر اساس مطالعه حاضر تعداد گونه‌های بخش *Stenocephalae* به ۳۵ می‌رسد که ۳۰ گونه آن انحصاری ایران هستند.

پراکندگی در ایران: غرب، کردستان: تقریباً ۵۰ کیلومتری شمال سنندج، بین روستای سراب قامیش و کوه چهل چشمه، ۲۱۰۰ متر، اسدی TARI-۷۵۲۵۸. **یادداشت تاکسونومیک:** گونه *C. ginuae* از *C. bijarensis* در صفات زیر متمایز است: کپه‌ها در انتهای هر شاخه تا ۶ عدد (نه ۱ تا ۳)؛ برگ‌های کمتر، کم و بیش ۱۸ (نه ۳۰ تا ۳۶) و رنگ لوله بساک که زرد است (نه ارغوانی). نام *C. ginuae* منسوب به نام دختری کرد در دره نشور بین کامیاران و سنندج است.

شکل ۱- عکس و تصویر نمونه هولوتیپ *C. ginuae*، مقیاس = ۱ سانتی‌متر

نیزه‌ای، به طول ۶ و عرض ۲ میلی‌متر؛ داخلی‌ترین برگ‌ها خطی، به طول ۱۲ و عرض ۱ میلی‌متر، در بالا کمی پهن، خیلی کم از گریبان بیرون زده. تارهای نهنجی صاف. گل‌ها زرد، تقریباً به طول ۱۰ میلی‌متر، لوله به طول ۲ و پهنک به طول ۸ میلی‌متر؛ لوله بساک بدون کرک، هم‌رنگ با جام. فندقه نارس.

فصل گل و میوه: خرداد - تیر. گیاه متعلق به ناحیه ایرانی - تورانی.

پراکندگی جغرافیایی: انحصاری ایران. نمونه تیپ

از کردستان.

flora; involucre cylindrical; phylla 20, 4-seriate. Receptaculi setae laeves. Corolla flava, 12 mm longa, tubum limbo subequante. Antherarum tubus concolor, glaber.

گیاهی چند ساله، با بن چوبی و فیبری، با بقایای دم‌برگ‌های خشکیده در قاعده. ساقه منفرد، با کرک‌های تار عنکبوتی، به تدریج بدون کرک شونده، با باله‌های ناپیوسته، منتهی به گل‌آذین پانیکولی شکل.

***Cousinia shahuensis* Attar, sp. nov. (Figs. 2 & 7)**

Holotype: Iran. Kurdistan: Base of Kuh-e Shahu, after Palangan, toward north, near Sorkh Tut village, 1500 m, Assadi & Mehregan, 89288-TARI.

Diagnosis: Suffrutescens, collo residuis petiolorum squarroso. Caulis singula, araneosus, glabrescens. Folia coriacea; basalia petiolata, lamina lobata, discoloria; folia caulina adnato-decurrentia; folia summa sensim breviora, fulcrantia. Capitula 1-3-na, 3-

میانی‌ها، داخلی‌ها و داخلی‌ترین‌ها خطی، به طول ۵ تا ۱۰ و عرض ۰/۵ میلی‌متر؛ داخلی‌ترین‌ها کمی خارج شده از گریبان. تارهای نهنجی صاف. جام زرد، به طول ۱۲ میلی‌متر، پهنک تقریباً مساوی با لوله؛ لوله بساک بدون کرک، هم‌رنگ با بساک. فندقه نارس.

فصل گل و میوه: خرداد - تیر. گیاه متعلق به ناحیه

ایرانی - تورانی.

پراکندگی جغرافیایی: انحصاری ایران. نمونه تیپ

از کردستان.

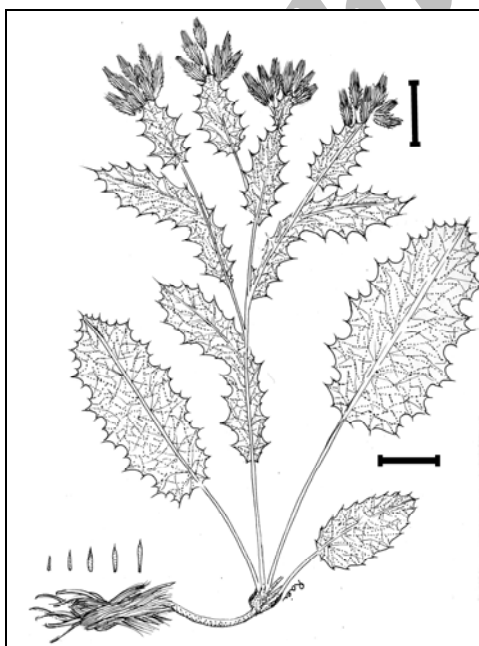
پراکندگی در ایران: غرب، کردستان: ارتفاعات

شاهو، بعد از پالنگان به طرف شمال، نزدیک روستای توت سرخ، ۱۵۰۰ متر، اسدی و مهرگان ۸۹۲۸۸ - TARI.

یادداشت تاکسونومیک: هیچ‌گونه خویشاوند

مشخصی برای این گونه پیدا نشد. نام *C. shahuensis* برگرفته از نام ارتفاعات بین استان‌های کردستان و کرمانشاه در غرب ایران است.

برگ‌های بن‌رُست با دم‌برگی به طول تا ۳ سانتی‌متر؛ پهنک مستطیلی، لوبه‌دار، به طول ۵ تا ۱۰ و عرض ۲ تا ۴ سانتی‌متر، دو رنگ؛ در بالا سبز، در سطح زیرین سفید، پوشیده از کرک‌های تار عنکبوتی - نمدی، لوبه‌ها مثلثی، منتهی به خاری زرد به طول تا ۴ میلی‌متر؛ رگ‌برگ میانی پهن و سفید؛ رگ‌بندی شانهای؛ برگ‌های پایینی کشیده بر ساقه به اندازه تا ۳ سانتی‌متر، بخش آزاد آنها به طول ۴ و عرض ۲ سانتی‌متر، مستطیلی، در قاعده کنجی؛ برگ‌های بالایی متراکم، مستطیلی - بیضی، کشیده بر ساقه به اندازه تا ۳/۵ سانتی‌متر، کنجی؛ بالاترین برگ‌ها کوچک‌تر، احاطه‌کننده کپه‌ها. گل آذین. ظاهری پانیکول. کپه‌ها ۱ تا ۳ تایی در انتهای هر انشعاب، با دمگل‌هایی به طول تا ۵ میلی‌متر، دارای کم و بیش ۳ گل؛ گریبان استوانه‌ای باریک، دارای تقریباً ۲۰ برگک، واقع در ۴ ردیف؛ برگک‌های خارجی کوچک، به طول ۴ و عرض ۱ میلی‌متر، تخم مرغی، نوک تیز، همپوش،

شکل ۲- عکس و تصویر نمونه هولوتیپ *C. shahuensis*، مقیاس = ۱ سانتی‌متر

زایده، همپوش، زرد کاهی، با نوک سبز برگشته و قلابی شکل؛ برگ‌های خارجی به طول ۱ و عرض ۰/۲۵ میلی‌متر، تخم‌مرغی - نیزه‌ای؛ برگ‌های میانی به طول ۵ و عرض ۱ میلی‌متر؛ برگ‌های داخلی و داخلی‌ترین خطی، به طول ۶ تا ۷ و عرض ۰/۲۵ میلی‌متر. تارهای نهنجی صاف. جام زرد رنگ، به طول ۱۰ میلی‌متر، پهنک به طول ۶، لوله به طول ۴ میلی‌متر؛ لوله بساک بدون کرک، هم‌رنگ با جام، فندقه نارس.

فصل گل و میوه: خرداد - تیر. گیاه متعلق به ناحیه

ایرانی - تورانی.

پراکندگی جغرافیایی: انحصاری ایران. نمونه تیپ

از خراسان.

پراکندگی در ایران: شرق، خراسان: بجنورد، به

سمت راز، کوه نیک، قبل از تنگ ترکمن، ۱۰۶۰ متر،

مظفریان ۸۳۹۲۷-TARI.

یادداشت تاکسونومیک: گونه *C. golesstanica*

نزدیک به گونه *C. stahlia* است و در صفاتی مانند

اندازه برگ‌های قاعده‌ای که تقریباً به طول ۱۲ و عرض

۸ سانتی‌متر است (نه به طول تقریبی ۵ و عرض تقریبی ۳

سانتی‌متر)؛ تعداد گل‌ها که تقریباً ۱۰ عدد است (نه

تقریباً ۲۰) و تعداد برگ‌ها که تقریباً ۷۰ است (نه ۸۰

تا ۹۰) و ظاهری علفی از گونه خویشاوند خود متمایز

می‌شود. نام *C. golesstanica* بر گرفته از نام استان

گلستان است.

Cousinia golesstanica Attar, sp. nov. (Figs. 3 & 7)

Holotype: Iran. Northern Khorassan: Bojnurd road from Bojnurd to Raz, Nick Mountain before Tange Turkmen, 1060 m s.l., Mozaffarian 83927-TARI.

Diagnosis: Perennis, basi indurate, usque 30 cm alta. Caulis a basi ramosus, glabrescens. Folia herbacea; lamina discoloria, indivisa, spinulosa, decurrentia. Capitula singula vel geminata, breviter pedicellata, ca. 10-flora; involucrem ovatum; phylla ca. 70, exappendiculata, imbricata, straminea, sensim patula-recurvam; phylla exteriora et intermedia, ovata, lanceolata; intima membranacea, linearia. Receptaculi setae laeves. Corolla flava, 10 mm longa, limbus tubo longior. Antherarum tubus concolor, glaber. Achaenia ignota.

گیاهی چند ساله، به ارتفاع تا ۳۰ سانتی‌متر، در

قاعده چوبی. ساقه منشعب، با کرک‌های تار عنکبوتی،

سپس بدون کرک‌شونده. برگ‌های بن‌رُست با دم‌برگی

به طول تقریبی ۵ سانتی‌متر؛ پهنک دو رنگ، سطح

فوقانی سبز، سطح زیرین سفید، پوشیده از کرک‌های

تار عنکبوتی، مستطیلی - نیزه‌ای یا بیضی بلند، کامل،

با خارچه‌های ریز دور از هم در حاشیه، به طول ۸ تا ۱۲

و عرض ۲ تا ۳/۵ سانتی‌متر؛ برگ‌های میانی کشیده بر

ساقه به اندازه تا ۴ سانتی‌متر، در قاعده کنچی، بخش

آزاد به طول ۴ و عرض ۲/۵ سانتی‌متر؛ بالاترین برگ‌ها

مشابه به میانی‌ها، اما کوچک‌تر. کپه‌ها منفرد، دو تایی، با

دم‌برگ کوتاه، تقریباً دارای ۱۰ گل؛ گریبان

تخم‌مرغی، در قاعده گرد؛ برگ‌ها تقریباً ۷۰، بدون

شکل ۳- عکس و نمونه هولوتیپ *C. golestanica*; مقیاس گیاه = ۱ سانتی متر، مقیاس برگک = ۰/۵ سانتی متر

سانتی متر، مستطیلی، باریک شده به سمت نوک، لوبه دار، خاردار، لوبه‌ها به تدریج باریک شده به صورت نوکی تیز؛ رگ بندی شانهای - مشبک، بخش آزاد برگ‌ها به طول تا ۶ سانتی متر؛ بالاترین برگ‌ها کوچک تر و مشابه با بقیه برگ‌ها. کپه‌ها منفرد، کم و بیش دارای ۲۲ گل؛ گریبان تخم مرغی، در بالا کمی فشرده، به طول ۱۲ و قطر ۱۰ میلی متر؛ برگ‌ها کم و بیش ۶۰، واقع در ۷ ردیف، همپوش، از میانه برگشته، نیزه‌ای باریک، تا خورده، با کرک‌های تار عنکبوتی، پوشیده از غده‌های متراکم زرد کوچک، با رگ برگ میانی ضخیم، به تدریج باریک شده به سمت نوک؛ داخلی ترین برگ‌ها غشایی سفید، در حاشیه شرابه‌ای، کمی از گریبان خارج شده، خطی، در بخش بالایی پهن تر. تارهای نهنجی صاف. جام زرد، به طول ۱۱ میلی متر، لوله به طول ۴، پهنک به طول ۷ و لوبه‌ها به طول ۲ تا ۳ میلی متر؛ لوله بساک زرد، بدون کرک. فندقه نارس.

***Cousinia kandavanensis* Attar, sp. nov. (Figs. 4 & 7)**

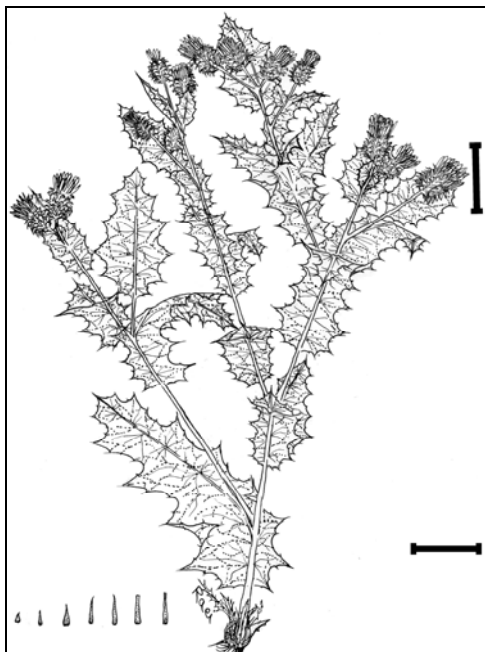
Holotype: Iran. Tehran: Mt. Elburz, 13 km from the road after Kandavan pass to Haraz road, 2750 m, Assadi & Salehi 31727-TARI

Diagnosis: Perennis, usque 30 cm alta. Caulis simplex, superne ramosus, tomentos-araneosus. Folia caulina coriacea, oblonga, brevissime decurrentia, spinosa; folia summa decrescentia. Capitula singula, ca. 22-flora; involucrem ovatum, superne leviter constrictum; phylla ca. 60, 7-seriata, imbricata, lanceolata, recurva, araneosa, dorso densius glanduloso-papillosa; phylla intima apice dilatata, prominentia. Receptaculi setae laeves. Corolla flava, 11 mm longa. Antherarum tubus concolor, glaber. Achaenia immatura.

گیاهی چند ساله، به ارتفاع تا ۳۰ سانتی متر، سبز مایل به خاکستری. ساقه منفرد، از پایین منشعب، با شاخه‌های محدود، با کرک‌های نمدی - تار عنکبوتی، بدون کرک شونده، رگه دار، بال دار. برگ‌ها یک رنگ، با کرک‌های نمدی - تار عنکبوتی؛ برگ‌های قاعده‌ای دیده نشده است؛ برگ‌های ساقه‌ای به طول ۸ و عرض ۴ سانتی متر، کشیده بر ساقه به اندازه تا ۳

یادداشت تاکسونومیک: گونه *C. kandavanensis*

از گونه خویشاوند خود *C. commutata* بر اساس صفاتی، چون: تعداد کپه‌ها در انتهای شاخه‌های فرعی که منفرد است (نه مجتمع)؛ شکل گریبان که تخم‌مرغی است (نه مستطیلی - استوانه‌ای) و رنگ لوله بساک که زرد است (نه ارغوانی) جدا می‌شود. نام *C. kandavanensis* مربوط به نام قله کندوان بین استان‌های تهران و مازندران است.

شکل ۴- عکس و تصویر نمونه هولوتیپ *C. kandavanensis*، مقیاس = ۱ سانتی‌متر

فصل گل و میوه: خرداد - تیر. گیاه متعلق به ناحیه

ایرانی - تورانی.

پراکندگی جغرافیایی: انحصاری ایران. نمونه تیپ

از تهران.

پراکندگی در ایران: شمال، مازندران: رشته کوه

البرز: ۱۳ کیلومتری از جاده بعد از تونل کندوان به

سمت جاده هراز، ۲۷۵۰ متر، اسدی و صالحی ۳۱۷۲۷-

TARI

laeves. Corolla flava, 11 mm longa. Antherarum tubus roseus, glaber. Achaenia immatura.

گیاهی چند ساله، با دمبرگ‌های قدیمی در قاعده، به ارتفاع تا ۳۵ سانتی‌متر. ساقه‌ها منفرد، از قاعده منشعب، سفید، رگه‌دار. برگ‌ها یک رنگ، بدون کرک؛ برگ‌های قاعده‌ای دیده نشده است؛ برگ‌های ساقه‌ای به طول ۶ و عرض ۲/۵ سانتی‌متر، مستطیلی، کشیده بر ساقه، به طول تا ۲ سانتی‌متر، دندان‌دار - خاردار، خارها به طول تا ۵ میلی‌متر؛ برگ‌های بالایی به

***Cousinia touchalensis* Attar, sp. nov. (Figs. 5 & 7)**

Holotype: Iran. Tehran: between Karaj and Tehran, Kuh Dashteh, 2000 m s.l., Assadi, Jamzad & Khatamsaz, 55278-TARI.

Diagnosis: Perennis, usque 35 cm alta, collo residuis foliorum emarcidorum comoso. Caulis simplex, basi pauciramisus. Folia concoloria; caulina oblonga, deccurentia, spinosa; summa capitulis approximata. Capitula 1-3-na, ca. 8-flora; involucrem cylindricum, araneosum; phylla ca. 60; exteriora et intermedia triangularia, sensim attenuata; intima spatulata, apice dilatata, scariosa, dorsa glandulosa, prominentia. Receptaculi setae

میلی متر، لوله به طول ۳ و پهنک به طول ۸ میلی متر، لوبه های پهنک به طول ۲ تا ۳ میلی متر. لوله بساک صورتی، بدون کرک. فندقه نارس.

فصل گل و میوه: خرداد - تیر. گیاه متعلق به ناحیه

ایرانی - تورانی.

پراکندگی جغرافیایی: انحصاری ایران. نمونه تیپ

از تهران.

پراکندگی در ایران: تهران: بین کرج و تهران،

کوه دشته، ۲۰۰۰ متر، اسدی، جم زاد و خاتم ساز

TARI-۵۵۲۷۸.

یادداشت تاکسونومیک: هیچ گونه خویشاوندی

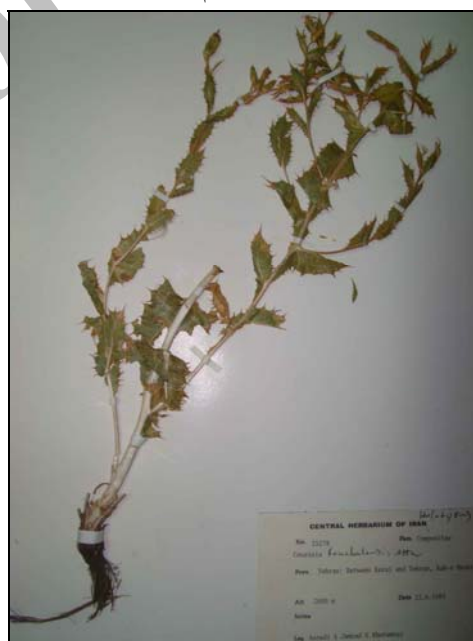
برای این گونه یافت نشد. نام *C. touchalensis* برگرفته

از نام قله توجال در شمال تهران است.

شکل ۵- عکس و تصویر نمونه هولوتیپ *C. touchalensis*، مقیاس = ۱ سانتی متر

تدریج کوچک تر، مشابه با بقیه؛ بالاترین برگ ها نزدیک به کپه ها. کپه ها ۱ تا ۳ تا در انتهای هر انشعاب، کم و بیش دارای ۸ گل؛ گریبان استوانه ای، به طول ۶ و عرض ۳-۴ میلی متر، در بالا غیر فشرده؛ برگ ها کم و بیش ۶۰؛ خارجی ها و میانی ها مثلثی، به تدریج باریک شده به صورت نوکی تیز و بلند و قهوه ای، همپوش، با نوک گسترده، با کرک های تار عنکبوتی، با غده های زرد بدون پایک مایل به زرد، در حاشیه مژک دار، در سطح پشتی پوشیده از غده های زرد متراکم؛ برگ های داخلی قاشقی، در بالا پهن تر، در حاشیه شرابه ای، غشایی سفید، با نوک کند، نوکچه دار، با کرک های تار عنکبوتی - غده دار، خیلی کم خارج شده. تارهای نهنجی صاف. جام زرد، به طول ۱۱

9×5 cm; caulina decurrentia; summa approximata. Capitula 3-6-na, ca. 4-flora; involucrem cylindricum, 9×3 mm flavo-araneosa; phylla ca. 40, lanceolata, 5-seriata, imbricata, marginibus ciliatis. Receptaculi setae laeves. Corolla verisimiliter flava, 11 mm longa. Antherarum tubus concolor, glaber.

Cousinia minuticapitata Attar, sp. nov. (Figs. 6 & 7)

Holotype: Iran. Tehran: between Tehran and Karaj, Vardavard, Assadi 25404-TARI.

Diagnosis: Suffrutex; caduex residuis petiolorum obsitus. Caulis brunneo-papillosus, multicephalus. Folia coriacea, concoloria, pauci-glandulosa, oblonga, spinosa; basalia

همپوش، با نوک گسترده، در حاشیه مژک‌دار؛ خارجی‌ها کوتاه‌تر از میانی‌ها؛ داخلی‌ها خطی، غشایی و نوکچه‌دار. تارهای نهنجی صاف. جام ظاهراً زرد رنگ، به طول ۱۱ میلی‌متر، لوله به طول ۲ و پهنک به طول ۹ میلی‌متر. لوله بساک صورتی رنگ. فندقه دیده نشده است.

فصل گل و میوه: خرداد - تیر. گیاه متعلق به ناحیه ایرانی - تورانی.

پراکندگی جغرافیایی: انحصاری ایران. نمونه تیپ از تهران.

پراکندگی در ایران: تهران: بین تهران و کرج، وردآورد، اسدی ۲۵۴۰۴ - TARI.

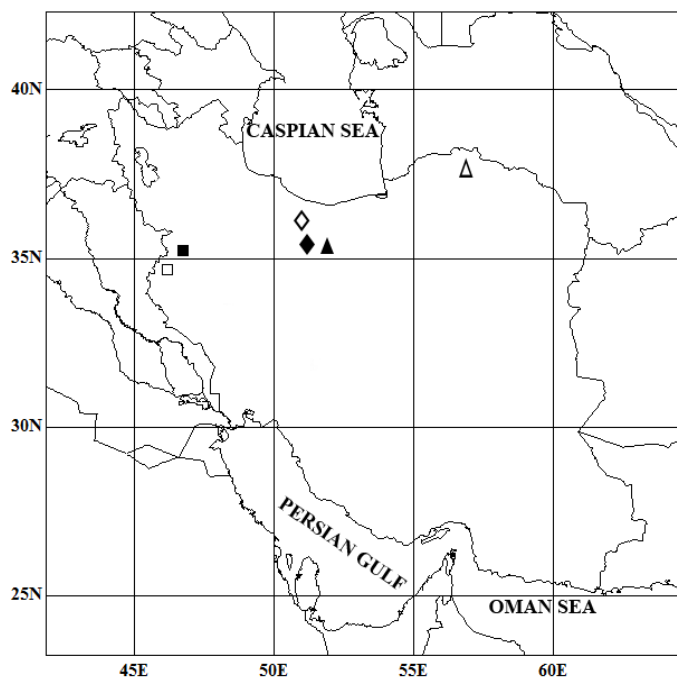
یادداشت تاکسونومیک: گونه *C. minuticephala* از گونه وابسته خود *C. cylindracea* در صفاتی، مانند: اندازه کپه که کوچک‌تر از گونه خویشاوند خود است؛ تعداد گل که تقریباً ۴ است (نه ۵ تا ۶) و تعداد برگ‌گک که تقریباً ۴۰ است (نه ۳۰ تا ۳۵) اختلاف دارد.

گیاهی در بن چوبی، با دمبرگ‌های خشکیده در قاعده، به ارتفاع تا ۴۰ سانتی‌متر. ساقه‌ها بال‌دار، مایل به قهوه‌ای، دارای پرزهای کوتاه، در پایین با انشعابات کمانی شکل، در بالا دارای انشعابات دیهیمی، پر کپه. برگ‌ها چرمی، هر دو سطح هم‌رنگ، سبز، سطح رویی کمی مات، با غده‌های زرد پراکنده، مستطیلی، لوبه‌دار - خاردار، لوبه‌ها مثلی، به خارهایی به طول تا ۵ میلی‌متر؛ رگ‌بندی شانهای - مشبک؛ برگ‌های قاعده‌ای با دمبرگی به طول تا ۲۵ میلی‌متر، پهنک به طول ۹ و عرض ۵ سانتی‌متر؛ برگ‌های ساقه‌ای به طول ۶ و عرض ۳/۵ سانتی‌متر، به اندازه تا ۴ سانتی‌متر کشیده بر ساقه؛ برگ‌های بالایی به تدریج کوچک‌تر، مشابه با میانی‌ها؛ بالاترین برگ‌ها احاطه‌کننده کپه‌ها. کپه ۳-۶ تایی در انتهای شاخه‌های فرعی، کم و بیش دارای ۴ گل؛ گریبان استوانه‌ای، به طول ۹ و عرض ۳ میلی‌متر، در قاعده گرد، سبز مایل به زرد، در بالا غیر فشرده، با کرک‌های تارنکبوتی زرد، با غده‌های زرد؛ برگ‌گک‌ها کم و بیش ۴۰، نیزه‌ای، با نوک بلند، واقع در ۵ ردیف،

شکل ۶- عکس و تصویر نمونه هولوتیپ *C. minuticephala*، مقیاس = ۱ سانتی‌متر

شکل ۷- نقشه پراکنش گونه‌های *C. golestanica* (Δ), *C. minuticephala* (\blacktriangle), *C. shahuensis* (\square), *Cousinia jinuii* (\blacksquare), *C. kandavanensis* (\diamond) و *C. touchalensis* (\blacklozenge)

Cousinia از هرباریوم کیو؛ از آقای دکتر سید منصور میرتاج الدینی برای تهیه نمونه‌های جنس *Cousinia* از هرباریوم وین؛ از آقای علی راعی نیاکی برای رسم تصاویر نمونه‌ها و آقای اصغر زمانی برای تهیه نقشه پراکنش.

سپاسگزاری

مؤلف بسیار سپاسگزار است از بخش گیاه‌شناسی مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع، به ویژه آقای دکتر مصطفی اسدی برای در اختیار گذاشتن تعدادی نمونه از جنس *Cousinia* در این مطالعه؛ از خانم سیده باهری جوادی برای تهیه عکس‌های بخشی از نمونه‌های جنس

منابع

- Attar, F. and Ghahreman, A. (2006) A synopsis of sect. *Cynaroides* (*Cousinia*, Compositae), distribution patterns and diversity centers. *Rostaniha* 7 (Supplement 2): 315-342.
- Djavadi, B. and Attar, F. (2006) Two new species of *Cousinia* Cass. of sect. *Stenocephalae* from Iran. *Feddes Repertorium* 117(7-8): 453-458.
- Rechinger, K. H. (1972) Compositae- *Cynareae* I. *Cousinia*. In: Rechinger, K.H. (ed.), *Flora Iranica*, 90. Graz, Austria.
- Rechinger, K. H. (1979) Compositae III- *Cynareae*. *Cousinia*. In Rechinger, K.H. (ed.), *Flora Iranica*, 139A. Graz, Austria.

**New taxa of *Cousinia* Cass., Sect. *Stenocephalae* Bunge (Asteraceae)
from Iran**

Farideh Attar

Central Herbarium, School of Biology, College of Science, University of Tehran, Tehran, Iran

Abstract

Six new species of genus *Cousinia*, sect. *Stenocephalae* (Asteraceae) including *Cousinia ginuae*, *C. shahuensis* from Kurdistan region, *C. minuticapitata*, *C. touchalensis*, *C. kandavanensis* from Tehran region and *C. golestanica* from Golestan region were described and illustrated. These species which are endemic to Iran are placed in accordance with some characters such as the number of flowers (up to 20), shape of head, decurrent leaves (short- or longly decurrent) and their habitat. Comments are also presented about their habitats and geographic distribution as well.

Key words: New species, sect. *Stenocephalae*, *Cousinia*, Iran